

Even werd het gebulder onderbroken. De jongen verschoof in zijn knekelkooi. Hij deed zijn vuistje open en tuurde naar het steentje dat hem hierheen had gelokt. Een duivenei, zwart als de huid van zijn Fatima Naaya, zacht als haar wang. Hij drukte het tegen zijn lippen en jammerde: *'Aabo\*'*.

Toen de wind even ophield met bulderen had hij in de korte stilte het gevoel dat hij thuis was, stevig vastgehouden door Fatima Naaya, die zijn gezicht tegen haar schouder drukte en zachtjes zong: *'Abaayo amiino, jijineey rataaye, aabe majoogto...'*

De jongen begon te jammeren en verschoof opnieuw. Toen het gebulder weer begon, huiverde hij; hij kneep zijn ogen stijf dicht en verbood zijn oren te luisteren. Want volgens hem was zelfs Allah op zijn troon in de hemel bang voor deze wind die langs de spitse kammen van de hoge bergpas op hen afstormde.

'Hij moet beter ingepakt worden.' Dat had Ali de kamelenverzorger gezegd bij het aanbreken van de dag. De karavaan stond klaar voor een nieuwe dagmars op de zijderoute. Na een paar rustdagen op de malse weidevelden van Xaidulla was het tijd om naar de karavaanweg in het dal van de Karakash te gaan.

De avond ervoor was de jongen weggedommeld terwijl zijn vader hem de sterren en planeten had aangewezen. 'Daar heb je Al-Zahra\*, de lamp van de avondlucht,' had aabo gezegd, wijzend naar een felle strook licht aan de horizon. Hij was dichter tegen zijn vader aan gekropen. Kort daarna had zijn vader hem wakker gemaakt. Zijn stem had gebeefd van opwindning. 'Kijk toch eens, *inan\**! De wassende maan staat in het midden, aan de ene kant staat Al-Zahra, aan de andere Al-Mushtarie\*, de grootste planeet van allemaal! Wat een wonderbaarlijk schouwspel, de twee helderste en grootste planeten met de wassende maan ertussenin! Dit is een teken uit de hemel, om ons eraan te herinneren dat Allah vrede op aarde zal brengen.'

De jongen, die het ontzag in zijn vaders woorden niet begreep, was met het beeld van de maan tussen de twee planeten in slaap gevallen. En toen hij een uur voordat het licht werd de slaap uit zijn ogen had gewreven, had hij Ali tegen de roodachtige planeet bo-

ven hen horen mompelen: 'Ik vind het maar niks. Al-Mareekh\* staat voor het kwaad en bloedvergieten.'

Maar aabo had Ali kalm en vriendelijk terechtgewezen: 'Dat is kletspraat. Kletspraat en jij horen niet bij elkaar. We blijven bij onze plannen. Trouwens, in de soera An-noer\* staat geschreven: God is het licht van de hemelen en de aarde. Allah zal over ons waken.'

Evengoed was het landschap snel anders geworden en zowel mens als dier was behoedzamer gaan lopen; niemand wist of de volgende stap hem richting hemel of richting hel bracht. Ali had zijn meester veelbetekenend aangekeken, maar Samataar Guleed was niet ongerust geweest en zijn zoontje dus evenmin.

De bergpas was zeker veertig meter breed en lag als een zadel tussen de toppen. Het was lente, maar er stond nog geen sprietje gras en de wind die recht op hen afkwam stak bulderend zijn ijzige klauwen naar hen uit. Een vreemde beklemming legde iedereen het zwijgen op toen de karavaan hier en daar de beenderen van dieren passeerde.

De jongen was blij met de dikke wollen cape die hij over alles heen droeg – tuniek, wijde lange broek en wollen *jellabiyad\**.

*Intaadan falin ka fiirso\** was een van aabo's spreuken. Had hij eerst moeten nadenken en daarna pas in het geraamte moeten krui-  
pen? Als hij het steentje dat hij vastklemde toch eens kon loslaten, dan zou hij zijn vingers in zijn oren kunnen stoppen. Maar hij durfde niet. De kiezelsteen was zijn talisman en dit was niet zomaar een bulderende wind, deze kwam recht van de duivel zelf. Buiten, rondom zijn knekelkooi, was de *shaitan\** op zoek naar een slachtoffer om te verslinden.

Hij had het met zijn eigen ogen gezien. Hoe de shaitan zelfs Madoowbe, de zwaarbeladen pakezel en de favoriet van zijn vader, gewoon had opgetild en hem met een afschuwelijk vlak, kletsend geluid tegen de bergwand had gesmeten. Hij had de andere ezels horen balken en gillen toen de duivelse wind ze het niets in had geslingerd. Hij had gezien hoe de kamelen met hun dubbele bult hadden geprobeerd op te boksen tegen de razende wind maar daar niet in waren geslaagd.

Vanuit het geraamte van de kameel, waar hij op zoek naar het zwarte steentje dat hij had laten vallen in was gekropen, had hij de

hele karavaan – zevenenzeventig lastdieren en dertig drijvers – in een bergspleet zien verdwijnen. De wind van de shaitan had ze er met zijn oneindig diepe strot allemaal in gezogen. Met het gemak waarmee aabo een mergpijpje leegzoog.

‘Dit moet je op de goede manier doen, anders ga je je verslikken,’ had aabo gezegd en hij had met het pijpje op de rand van zijn bord getikt totdat er een kokertje donker vlees uit was gegleden. ‘Eet maar. Straks, als je groot bent, kun jij dit ook.’

De wind kon het, net als zijn vader, bedacht de jongen. Zuigen en nog eens zuigen, zonder zich te verslikken. ‘Onthoud dat de shaitan gewoon het andere gezicht is van Allah,’ had zijn vader weleens gezegd. ‘Alles wat Allah kan, kan de shaitan net zo goed. De shaitan kan alleen geen leven scheppen en Allah kan dat wel. Dat is het verschil. Onthoud dat als de shaitan je in het gezicht staart. Denk aan alles wat ik je heb geleerd. Als dat niet lukt, kijk dan of je de namen van de soera’s kunt opzeggen. Dat zou toch moeten lukken?’

Het gebleekte kamelengeraamte ratelde in de wind. Steenschilfers prikten in zijn onbedekte gezicht. De jongen kroop helemaal in elkaar, tot er van hem alleen nog een klein, strak opgerold balletje over was. Aabo, wist hij, was daarginds ergens. Als hij hier bleef wachten, zou aabo hem vinden. Zijn aabo kon niets gebeuren. Hij was de langste man van hun dorp; de sterkste en meest godvruchtige van al Allahs volgelingen. Allah zou aabo opnemen in de plooiën van zijn jellabiyad en hem hoeden voor de wind.

Noem de soera’s, zoon, zeg hun namen hardop, fluisterde aabo boven de huilende wind uit.

Al-fatiha, declameerde de jongen. De opening. Daarna kwam Al-bakara, de koe. En dan? Aal-imraan? Of Ar-raad, de donder? Zou de wind van de shaitan zijn vriend meebrengen, Raad de donder? De jongen bibberde van angst. De namen van de soera’s dansten voor zijn ogen. An-nahl, de bijen. Al-hidjr, het rotspad. De jongen slikte. Zijn keel was zo droog dat het pijn deed.

Toen schoten ze hem te binnen, de namen. Andere namen. Alle vierenzestig woorden die hij van Ali had geleerd. ‘Kleine *dhoocil* dat je bent,’ had Ali geroepen toen hij hem op Ali’s eerste dag bij de karavaan in zijn hand had gebeten. Ali had gekermd en had op het punt

gestaan om de jongen een draai om zijn oren te geven, toen iemand had geroepen: 'Nee, Ali, niet doen! Dat is het zoontje van de baas.'

Ali's gekerm was een luide lach geworden. 'Dus dit is de kleine baas van de karavaan... Als dit de zoon is, ben ik benieuwd naar de vader!'

De jongen had verrast opgekeken toen hij die spontane vrolijkheid hoorde. Hij had met de rug van zijn hand de smaak van Ali's huid van zijn lippen geveegd en gevraagd: 'Wat is een dhoocil?'

'Zelfs dat weet je niet eens,' had Ali geschamperd. 'Maar zo gedraag je je wel. Als een bronstige *buub* nog wel.'

'Wat is een buub?' had de jongen gevraagd.

Ali keek hem aan. 'Weet je, ik vind het echt moeilijk om te beslissen of ik je nu een dhoocil of een buub moet noemen. Ik denk toch dat het "dhoocil" wordt. Vind je het een leuke naam? Je weet wat wij Somaliërs zeggen: een man zonder bijnaam is een bok zonder hoorns.'

'Je hebt nog steeds niet gezegd wat een dhoocil is,' hield de jongen vol.

Ali deed het leren buideltje open waar hij zijn *jaad*\* in bewaarde. 'Kijk eens,' zei hij en hij haalde een glanzend zwart kiezelsteentje tevoorschijn. 'Dit is van jou als jij voor mij een gedicht opzegt dat ik je ga leren. Ik zal het vandaag drie keer voor je herhalen, meteen na de *namaz*\* die vandaag nog komen. Als jij morgen na het *fajr*\* het hele gedicht kunt opzeggen, is dit steentje dat ik uit Medina heb meegebracht van jou.'

De jongen keek toe terwijl Ali thee zette van gedroogde jaad. Hij pakte het steentje en sloot zijn vuist eromheen. Het zou van hem worden, nam hij zich plechtig voor. 'Zeg maar op,' zei hij.

Ali glimlachte en hield zijn hand op voor het steentje. 'Niet nu. Kom na het *asr*\*, na het *maghrib*\* en na het *isha*\* bij me, dan zeg ik elke keer het hele gedicht voor je op.'

'Wat heeft dit te betekenen, Ali? De jongen is pas vier. Zijn vader zal woedend zijn,' fluisterde Hamid de kok.

'Ooit zal hij de negenennegentig namen van Allah leren, maar wie gaat hem dit leren behalve Ali, sjeik van de kamelentemmers?' Ali lachte. '*Aqoon la'aani wan iftiin la'aan*.'

Wie zonder kennis is, is zonder licht. Hamid liep hoofdschuddend weg. Hier wilde hij niets mee te maken hebben. En wat had de kleine baas aan Ali's soort kennis?

De jongen dacht aan het zwarte steentje. Het was zijn Fatima Naaya en tegelijk het venster op de wereld die voor hem in het verschiep lag. Als hij het tegen zijn wang hield, bracht het de satijnzachte huid terug van zijn lievelingstante, die ook zijn pleegmoeder was. Als hij het tegen zijn gesloten oogleden drukte, zag hij de verre landen waar de mannen het zo vaak over hadden. Er vormde zich een patroon in zijn hoofd. Het gedicht groeide. Nu, met het steentje gevangen in zijn vuist, begon de jongen opnieuw te spreken en uit zijn mond kwam het enige wat hij zich nog kon herinneren. Een gedicht van zesenveertig woorden. Een gedicht geschapen uit de woorden voor 'kameel', zoals het hem was aangeleerd door Ali, sjeik van de kamelementemmers: Aaran, abeer, afkuxuuble, awr, awradhale, baarfuran, baarqab, baatir, baloolley, buub. Hier laste zijn hoofd een korte pauze in.

Ali had hem 'buub' genoemd: jonge, ongetemde mannetjeskameel. Het was Ali's koosnaampje. Waar was Ali nu? Had Allah voor Ali ook een plekje gevonden in zijn jellabiyad? Ali is net zo ongemanierd als zijn kamelen, had aabo gezegd, maar hij is een goede man. Dat zou Allah toch wel weten? Hou eens op met treuzelen, buub. Doorgaan. Ali's stem galmde door zijn hoofd.

Caddaysimo, caggabbaruur, cashatab, cayuun, daandheer, duq. Ali had Hamid zo genoemd: duq, oude vrouwtjeskameel. Eentje die zich overal druk om maakte. De jongen herinnerde zich zijn eigen gegiechel toen hij Ali de eerste keer Hamid 'duq' had horen noemen. Nu kon hij niet lachen. Hoe zou hij kunnen? De shaitan zou hem horen en hem meenemen, zoals hij dat met alle anderen had gedaan. Doorgaan, jongen, zei hij tegen zichzelf. Zeg ze op.

Dhaan. Dhoozil. Farruud. Garruud. Geel. Gool. Guubis. Galaal. Guran. Gurgurshaa. Hal. Hayin. Irmaan. Kareeb. Koron. Labakurusle. Dat was de naam voor de tweebultige kameel. Aabo had er vierentwintig gekocht voor de karavaan. Zij kennen dit terrein het beste, had hij gezegd. En met de labakurusles was Ali meegekomen. Als

aanvoerder van de kudde zat hij licht schommelend tussen de twee bulten van Sanaam, de grootste kameel van allemaal. De andere drijvers liepen naast hun dieren.

Het voorjaar was nog maar net begonnen en de labakurusles droegen hun ruige vacht nog. De dieren, die in niets leken op de kamelen die de jongen kende, hadden hem bang gemaakt. Hij had Ali's gezicht gezien, dat wel iets van gekookt vlees had; roodachtig grijs was het, en gerimpeld. En toen had Ali geprobeerd hem op te tillen. Op dat moment had hij zijn tanden in de handpalm van de baas van het beestenspul gezet. Had hij wel tegen Ali gezegd dat het hem speet, vroeg de jongen zich nu af. Als ze elkaar weer zagen, zou hij zeggen dat hij hem alleen van schrik had gebeten. En dan zou Ali glimlachen en hem een luqmaliigle noemen: jonge kameel die geen kwaad in de zin heeft. Maar ooit komt de dag dat je een mandhoorey bent, de beste kameel van de kudde. Dat zou Ali zeggen.

Nirig. Rati. Qaalin. Qaan. Qawaar. Qoorqab. Qurbac. Rakuub. Ramad. Sidig. Tulud. Xagjir. Het lied was afgelopen. De jongen voelde zijn oogleden zwaar worden. Maar hij mocht niet in slaap vallen. Stel dat ze dachten dat hij dood was, en weggingen?

In een karavaan is geen plaats voor fouten of voor de energie die in het herstel van die fouten gestoken moet worden, had de jongen zijn vader tegen zijn mannen horen zeggen. Aabo had er zijn strenge gezicht bij opgezet. Het kind had niet begrepen wat hij bedoelde. Zou aabo de zoektocht naar het kiezelsteentje die hem in deze knekelkooi had gebracht een fout noemen? Achter zijn ogen voelde hij het zout prikken.

Hoelang bleef hij daar in zijn holte zitten, door aarde en ribben beschermd tegen de duivelse wind? Naar hoeveel plekken dwaalden zijn gedachten? In hoeveel armen nestelde hij zich? Hoeveel stemmen spraken er in zijn hoofd? De jongen zwalkte tussen slapen en dromen, stilte en lawaai, hoop en volslagen wanhoop, totdat er eindelijk een stem tot hem doordrong: 'Idris!'

Verder was het stil en de jongen wist dat de wind van de shaitan uitgeraasd was. Weer die kreet: 'Idris! Inan!'

Inan. Jongen. Wie noemde hem zo, behalve aabo?

De jongen bewoog zich. Zijn ledematen waren gaan slapen. Zijn

keel was kurkdroog en toen hij zijn mond opendeede om 'Hier ben ik!' te roepen, kwam er alleen een zacht gemekker uit.

Hij boorde zijn ellebogen in het zand en begon de knekelkooi omhoog te duwen. Even kwam er iets van beweging in. Wetend dat zijn leven ervan afhing, probeerde hij uit alle macht het grote geraamte op te tillen. Weer schoven de ribben een fractie omhoog. Direct wurmde hij zich in de vrijgekomen ruimte en duwde verder.

Hij vorderde maar langzaam en uit angst dat degene die bij de stem hoorde tot de slotsom kwam dat zijn kind was gestorven en wegging, bleef het kind Idris, de zoon van Samataar Guleed, als een bezetene duwen. Langzaam maar zeker schoven de ribben verder omhoog en vlak voordat het gevaarte door zijn eigen gewicht weer terug zou vallen, wrong de jongen zich snel onder de beenderen uit.

Achter hem sloeg het kolossale geraamte weer tegen de grond waarop het al meer dan tien jaar had gelegen, en door de klap schoot er van de wervelkolom van het kamelenkarkas een bleke botsplinter af, die door de prille, koele, doodstille middag vloog en het rechteroog van de jongen doorboorde.

De jongen gilde.

\* \* \*

Het kind lag te woelen. Zijn lichaam stond in brand. Waarom hadden ze hem op een bed van gloeiende kolen gelegd? Hij wilde opstaan en wegrennen maar hij kon zich niet bewegen. Toen, geleidelijk aan, werd hij zich door de hitte en de angst heen bewust van een koele hand die zijn voorhoofd streelde. In zijn hoofd sprak een stem tegen hem. Was het een stem die hij kende? Of was het de stem van Allah, de Meest Barmhartige, de Meest Genadevolle?

Er is een wind die opsteekt in de woestijn. Hij komt altijd als het voorjaar afloopt. Een droge, hete wind die niets dan ellende brengt. Hij waait telkens drie, vier dagen zonder te stoppen. Dat houdt hij vijftig dagen vol, en daarom noemen we hem *khamsin*\*. Je bent te jong om het je te herinneren, maar toen je een zuigeling was en we midden in een khamsin terechtkwamen, gaf ook jij geen kik meer. Als in de woestijn de khamsin waait, dan rimpelt het zand en stort

je hart tranen van verrukking. Maar wie kan de schoonheid van de khamsin zien als het zoveel pijn doet om je ogen open te houden? Want de khamsin is de wind van het zand. Als de khamsin waait, kruipt overal zand in. Het zit in de plooien van je kleding, in je eten en in je bed; het houdt huis op je schedel en in de spleetjes tussen je tenen. Het schuurt je vel en steelt je gedachten. Het ruist in je hoofd en gilt in je oor. De khamsin leert je tellen, mijn zoon. Hij leert je tot vijftig tellen. Want als je elke dag van deze hardnekkige wind hebt weggestreept, ben je bij vijftig en dan is de khamsin afgelopen. Doe dat nu ook. Doe het. Dit was de eerste khamsin van je jonge leven. Er zullen nog meer khamsins komen, maar als je deze doorstaat, doorsta je alles wat hierna voor je in het verschiet ligt. Begin nu in je hoofd te tellen.

Idris telde. Hij kon al tot honderd tellen. De helft daarvan was vijftig. Als hij bij vijftig was, kon hij opstaan en weer gaan rennen. Een, twee... begon hij. Toen moest hij kokhalzen omdat zijn hoofd zo'n pijn deed. Hij voelde het beetje kracht dat hij had wegvloeien. Hij gleed weg in het zwart. Hetzelfde zwart als dat van Fatima Naaya's huid. Hetzelfde zwart als dat van zijn Kaäba-steentje. Een tijdje later voelde hij dat zijn zintuigen weer op hun plek waren teruggekeerd. Hij begon opnieuw. Een, twee, drie, vier, vijf... Elke dag kon hij weer een beetje verder tellen, elke dag deed zijn hoofd een beetje minder pijn, elke dag kwam hij een beetje dichterbij vijftig. En toen, op de dag dat hij bij vijftig was, lukte het hem het gewicht op te tillen dat op zijn oogleden drukte en zijn ogen te openen. Met zijn linkeroog zag hij zijn wereld terug. Zijn rechteroog zag... niets. Hij deed zijn ogen dicht en probeerde het nog eens. Zijn linkeroog zag zijn aabo, zijn rechter zag alleen zwart. 'Aabo,' snikte hij. 'Aabo.'

Hij zag aabo boven zich uittorenen, broodmager en met ingevallen wangen. Achter hem stond een schim. Ali, de kamelendrijver. 'De kleine baas is bij ons.' Zijn stem haperde toen hij zich op zijn knieën liet vallen en zijn armen ten hemel hief.

'Geprezen zij Allah, je bent bij ons terug,' fluisterde aabo. Het was de eerste keer dat Idris zijn aabo zag huilen. De tranen sprongen hem in de ogen. Idris proefde het zout van zijn vaders tranen in zijn



mond, voelde hun natheid op zijn huid. In zijn linkeroog prikte het een beetje. Alleen in zijn rechteroog voelde hij niets.

‘Aabo,’ zei hij, ‘mijn oog...’

‘Stil maar,’ zei aabo en hij nam hem in zijn armen. ‘Niet praten nu. Eerst op krachten komen.’

Idris liet zich in de geborgenheid van zijn vaders armen zakken. Wat het ook was, aabo zou weten wat er gedaan moest worden. Hij voelde hoe zijn vaders vingers een rozijntje in zijn mond stopten. Hij zette zijn tanden in het vruchtvlees. Zoetheid vulde zijn mond. Hij voelde hoe aabo hem zachtjes wiegde.

Hij hoorde hem fluisteren: ‘Slaap, mijn zoon, slaap.’



# DEEL EEN

JANUARI – APRIL 1659 A.D.

(RABI'AL-THAANY – RAJAB 1069 A.H.)